ADINA DRAGOMIRESCU

NOTĂ LEXICO-SINTACTICĂ: EXPRIMAREA VÂRSTEI ÎN LIMBA ROMÂNĂ VECHE

1. Preliminarii

Această scurtă notă pornește de la observația că, în limba română veche, vârsta se exprimă exclusiv prin structuri cu verbul *a fi* (1a) – păstrate în limba populară −, şi nu cu *a avea,* aşa cum se preferă în limba actuală standard (1b).

(1) a. *Copilul **este** de doi ani.*
b. *Copilul **are** doi ani.*

În cele ce urmează – încercând să pătrund într-unul dintre domeniile preferate de cercetare (verbele copulative) ale lui G. G. Neamțu, omagiat prin prezentul volum –, voi aduce în discuție un subiect mărunt: alternanţa dintre *a fi* şi *a avea* în construcţii care exprimă vârsta. Voi începe prin a trece în revistă prezența acestei probleme în bibliografie şi relevanța ei în contextul balcanic, după care voi prezenta datele extrase din limba română veche, iar în final voi extrage câteva concluzii care privesc statutul celor două construcții în română.

2. Stadiul cercetării

Din informațiile pe care le am, problema variației dintre *a fi* şi *a avea* în exprimarea vârstei nu a fost abordată până acum din punct de vedere diacronic. În schimb, construcţia cu *a fi* este menționată ca o trăsătură specifică românei la Kr. Sandfeld şi H. Olsen (1962, p. 147), iar variaţia *a fi/a avea* este considerată o trăsătură comună mai multor limbi balcanice de către Kr. Sandfeld (1930, p. 204), preluată şi de A. Dragomirescu (2013, p. 163).

Kr. Sandfeld şi H. Olsen (1962, p. 147) au în vedere, în principal, folosirea prepoziției *de,* precedată de verbul *a fi* şi urmată de un substantiv, pentru a indica măsura sau vârsta, în construcţii cum sunt cele de la (2). Observaţia cea mai interesantă, formulată într-o notă, priveşte faptul că, în limba literară, „se foloseşte şi **galicismul** „*a avea ... ani*”, în structuri de tipul celor de la (3). Aşadar, structura cu *a avea* este considerată a fi târzie, creată după model francez.

(2) *Un lac, unde **era** apa d-un lat de mână*; *Adâncimea apei **era** pe alocuri de un stat de om*; *Coaja de sânge **era** de un deget*; ***Era** numai de-o șchioapă, când plecase la Paris Cocea*; *Depărtarea între Bucșin și Alfalu **era** de vreo 20 de kilometri*; *Copilul Matei **era** de un an şi jumătate acum*; ***Era** însă de 19 ani şi inima lui avea tresăriri ciudate*; *Când **ai să fii** de anii mei, ai să judeci ca mine.*

(3) *când **aveam** 20 de ani*; ***avea** pe atunci 80 de ani.*

La Kr. Sandfeld (1930, p. 204) se subliniază existența, în paralel, a construcțiilor cu *a fi* şi cu *a avea* pentru exprimarea vârstei nu numai în română (4), ci şi în

BDD-V438 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:54:42 UTC)

aromână (5), bulgară (6) şi greacă. Kr. Sandfeld precizează că, în greacă şi în bulgară, construcția cu verbele corespondente lui *a avea* este veche și are răspândire dialectală. Pentru albaneză, singurul exemplu oferit este cu verbul care corespunde lui *a fi* (7).

(4) a. *Copilul **e** de zece ani*; ***Eram** atunci de zece ani.*
b. *Copilul **are** zece ani*; ***Aveam** atunci zece ani.*

(5) a. arom. *di kăts an **eşti** tine?*
b. arom. *căts an **ai**?*

(6) a. bg. − *Ot kolko godini si?* ‘de câți ani ești?’
− *Ot tri’set godini* = sunt de 30 de ani.
b. bg. *As săm na petnadeset godini* ‘am 15 ani’.
bg. dial. *Deteto stanalo na osăm godini* ‘băiatul avu 8 ani’.

(7) alb. − *Sa vjeç jeni?* ‘de câți ani ești?’

3. Datele din limba română veche

Spre deosebire de limba actuală, în corpusul de limbă română veche pe care l-am parcurs (pentru lucrarea colectivă *The Syntax of Old Romanian,* coordonată de Gabriela Pană Dindelegan, în curs de apariție), în perioada dinainte de 1780, nu am identificat niciun exemplu în care, pentru exprimarea vârstei, să se folosească verbul *a avea.* Toate exemplele extrase din corpus, dintre care am selectat câteva sub (8), conțin verbul *a fi*.

(8) a. *Și când **fu** el **de doisprăzeace ani,** duseră-se ei în Ierusalim* (CC[1].1567−1568, f. 215[r]);
b. *Bărbatul **să fie de 15 ai*** (Prav. 1581, f. 217[r]); *Deaci o nuntă ca aceasta se aduce, de e nuntă, și muiarea cându **va fi de doispredzeace ai*** (Prav. 1581, f. 217[r]); *Și așea de **va fi** bărbat **de 15 ani**, e muiarea **de 12**, cu vrearea părinților-le să se ia* (Prav. 1581, f. 241[v]);
c. ***De 100 de ani era** Avraam când au născut feciorul lui, Isac* (PO 1582, p. 67); *Sara **era de 127 de ani*** (PO 1582, p. 72); *Isac **era de 40 ani** când luo pre Răveca muiare, care era fată lui Sirus Betuel den Mesopotania, sor(ă) lui Sirus Laban* (PO 1582, p. 83); ***De 60 de ani era** Isac când născură lui aceştiia* (PO 1582, p. 85); *Dzise iară Faraon lu Iacov: **de câţi ani eşti**?* (PO 1582 p. 166); *Caat **fu de 100 şi 33 de ani*** (PO 1582, p. 196);
d. *Și, când **era de cinci ani**, gândi-să întru sine și dzise* (CS 1583−1619, f. 90[v]);
e. *Noe, când **fu de 160 de ai**, născu pre Sima și Hama și Afeta* (MC 1620, f. 10[v]); *Solomon **era de 12 ai**, când stătu împărat* (MC 1620, f. 16[r]);
f. *și să să ispoveduiască când **va fi de 14 ai**, iară fata să aibă duhovnic când **va fi de 12 ai*** (ȘT 1644, p. 175); *câți **vor fi de 40 de ai** aceia să facă a treia nuntă* (ȘT 1644, p. 249); *Iară de **va fi** neștine **de 30 de ai** veri aibă feciori, veri nu aibă, să nu să cuminece 4 ai. Și iarăși dzic: acesta ce **va fi de 30 de ai** și va lua a treia fămeaie și daca nu vor avea feciori să să cumenece în trei ai* (ȘT 1644, p. 249);
g. *Darie de la Mediia cuprinsă împărăţie împărătiască cându **era de 62 de ani*** (DVT 1679−1699, f. 297[v]);

BDD-V438 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:54:42 UTC)

h. *Noe* ***era de cinci sute de ai*** (DPar. 1683, II, f. 21^{v});
i. *Şi* ***era*** *Noe* ***de 500 de ani*** (BB 1688, p. 4); *Iară Noe* ***era de ani 6 sute*** (BB 1688, p. 5); *şi* ***era*** *Sim* ***de ani 100*** *când au născut pre Arfaxad* (BB 1688, p. 7); *şi* ***era*** *Avram* ***de ani 75*** *când au ieşit de la Haran* (BB 1688, p. 8); *Şi Avram* ***era de 86 de ani*** *când născu Agar pre Ismail lui Avram* (BB 1688, p. 10); *Şi Isaac* ***era de 40 de ani*** *când au luat pre Reveca* (BB 1688, p. 17).

Este interesant de remarcat faptul că, pentru exprimarea vârstei, apar, în limba veche, şi alte verbe copulative, cum este *a ajunge:*

(9) ***Ajungând*** *apoi acest Scanderbeg în vârstă de ani 19, sultanul l-au făcut sangeac* (BVS 1763, f. 6^{r}); *Scanderbeg* ***ajungând*** *în vârstă de doaozeci şi cinci de ani* (BVS 1763, f. 6^{v}).

Verbul *a avea* apare, încă din primele texte, în structuri similare, însă nu pentru exprimarea vârstei, ci a duratei:

(10) *Era un om acolo,* ***treizeci şi opt de ani avea întru boala sa*** (CC^{1} 1567−1568, f. 17^{v}).

Totuşi, structura tipică prin care se exprimă durata, măsura etc. (în construcţii de tipul celor de la (2)) este, în limba veche, tot cu *a fi*:

(11) a. *de lung* ***să fie*** *trei sute de coţi, de lat 50 de coţi* (PO 1582, p. 28);
b. *Şi* ***era*** *lungă de* [400 de coţi ş]*I groasă – 300 de co*[ţi] (A 1620, f. 9^{v}); *Şi* ***era*** *cetate lu Por de lungă şi largă de 4 ori cât trage voinicul cu săgeata* (A 1620, f. 39^{r});
c. *Navahoodonosor împărat făcu un chip mare de aur şi de înalt* ***era*** *de 60 de coţi, iară latu* ***era*** *de 6 coţi* (DVT 1679−1699, f. 289^{v}).

În fine, merită menţionat faptul că, în DA, s.v. *avea,* structura *a avea X ani = a fi de X ani* este ilustrată printr-un sigur exemplu (12), care este din secolul al XIX-lea, adică din perioada în care influenţa franceză asupra limbii române s-a manifestat cel mai puternic.

(12) *Dinainte, era un om balan, ce putea* ***să aibă 35 ani*** (C. Negruzzi, I, 37, *apud* DA, s.v. *avea*).

4. Concluzii

În limba română veche, vârsta se exprima aproape exclusiv prin construcţii cu verbul *a fi,* spre deosebire de limba actuală, care preferă structurile cu *a avea*; structurile cu *a fi* sunt astăzi limitate la registrul popular.

Dacă se consideră că variaţia *a fi/a avea* în construcţii care exprimă vârsta (eventual, şi măsura) este o trăsătură balcanică, aşa cum sugerează Kr. Sandfeld (1930), atunci româna veche se diferenţiază prin folosirea exclusivă a structurilor cu *a fi*.

Studiul de corpus şi prima atestare din DA confirmă sugestia lui Kr. Sandfeld şi Hedvig Olsen (1962), conform cărora structura cu *a avea* imită un model francez.

BDD-V438 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:54:42 UTC)

Evoluția celor două construcţii dovedește că o structură puternic împământenită în limbă într-un anumit stadiu poate fi marginalizată şi chiar eliminată de o structură nouă, eventual calchiată după un model străin.

SURSE. ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

SURSE

A 1620 = *Alexandria*. Studiu introductiv, ediţie şi glosar de F. Zgraon, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Bucureşti, 2006 (Cele mai vechi cărţi populare în literatura română, 11).

BB 1688 = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*. Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Țării Româneşti, Editura Institutului Biblic, Bucureşti, 1988.

BVS 1763 = Vlad Boţulescu de Mălăieşti, *Scrieri*, I. *Viaţa lui Scanderbeg*. Ediţie de E. Timotin, O. Olar, Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2013, p. 97–250.

CC[1] 1567−1568 = Coresi, *Tâlcul Evangheliilor*, în Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi Molitvenic românesc*. Ediţie critică de V. Drimba. Cu un studiu introductiv de Ion Gheţie, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998, p. 31–187.

CS 1580−1619 = *Codex Sturdzanus*. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție de text şi indice de cuvinte de Gheorghe Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1993, p. 237–300.

DA = *Dicționarul limbii române.* Tomul 1. Partea I, *A−B*, Librăriile Socec & Comp şi C. Sfetea, Bucureşti, 1913.

DPar. 1683 = Dosoftei, *Parimiile preste an Iaşi, 1683*. Ediţie critică, studiu introductiv, notă asupra ediției, note şi glosar de Mădălina Ungureanu, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iaşi, 2012, p. 95–356.

DVT 1679−1699 = C.-I. Dima, *O traducere inedită a Vechiului Testament din secolul al XVI-lea*, Editura Universității din Bucureşti, Bucureşti, 2009, p. 110–217.

MC 1620 = Mihail Moxa, *Cronica universală*. Ediţie critică însoţită de izvoare, studiu introductiv, note şi indici de G. Mihăilă, Editura Minerva, Bucureşti, 1989, p. 95–223.

PO 1582 = *Palia de la Orăştie 1581-1582. Text – Facsimile – Indice*. Ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1968.

Prav. 1581 = *Pravila ritorului Lucaci*. Text stabilit, studiu introductiv şi indice de I. Rizescu, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1971.

ŞT 1644 = *Şeapte taine a besearecii, Iaşi, 1644*. Ediţie critică, notă asupra ediţiei şi studiu filologico-lingvistic de Iulia Mazilu. Cuvînt înainte de Eugen Munteanu, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iaşi, 2012.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Dragomirescu 2013 = Adina Dragomirescu, *The subjective predicative complement*, în Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *The Grammar of Romanian*, Oxford University Press, Oxford, p. 160–166.

Sandfeld 1930 = Kr. Sandfeld, *Linguistique balkanique. Problèmes et résultats*, Édouard Champion, Paris, 1930.

Sandfeld–Olsen 1962 = Kr. Sandfeld, Hedvig Olsen, *Syntaxe roumaine*, vol. III. *Structure de la proposition*, Librairie Munksgaard, Copenhague, 1962.

LEXICO-SYNTACTIC NOTES: EXPRESSING AGE IN OLD ROMANIAN (*Abstract*)

This paper discusses the means of expressing age in old Romanian, in comparison to modern Romanian. While in old Romanian only the *be*-structure was possible, modern Romanian has

BDD-V438 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:54:42 UTC)

preserved the *be*-structure in the spoken language, but largely prefers the *have*-structure, most probably a French imitation.

Cuvinte-cheie: *exprimarea vârstei, româna veche, structuri cu a fi, structuri cu a avea.*
Keywords: *expressing age, old romanian, **be**-structure, **have**-structure.*

Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”,
Bucureşti, Calea 13 Septembrie, 13
adina-drag@yahoo.com

BDD-V438 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:54:42 UTC)